

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- Neoinstitucionalizam – transakciona ekonomija – ekonomska teorija prava svojine – kontraktualizam
- Pravec se razvija od 1958. godine, kao **derivat neoklasične teorije koji joj se suprotstavlja**
- Nasuprot neoklasičnom modelu savršene konkurencije, prema neoinstitucionalistima ekonomski subjekti djeluju u uslovima koje karakterišu:
 - Visoki transakcioni troškovi,
 - Loše definisana prava svojine,
 - Neprecizni ugovori koji se sklapaju u svijetu punom neizvjesnosti.

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- Čovjek nije hiperracionalno biće, već ga karakterišu:

OGRANIČENA
RACIONALNOST

OPORTUNITETNO
PONAŠANJE

- Neoinstitucionalizam primjenjuje mikroekonomsku analizu na različite socijalne institucije
- Predmet proučavanja je institucionalna sredina

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- **Daglas NORT** je lider nove institucionalne škole
- Profesor na Univerzitetu Vašington u Sietlu
- Nobelova nagrada za ekonomiju (1993)
(primjena ekonomske teorije i kvantitativnih metoda sa ciljem razumijevanja ekonomskih i institucionalnih promjena)
- Najbitniji predstavnici teorije su nobelovci **Ronald Kouz** i **Oliver Vilijamson**

Douglass C. NORTH
(1930-2015)

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA – NORTH

- U sastav institucija Nort ubraja:
 - NEFORMALNE INSTITUCIJE** – nastaju *spontano* (tradicija, običaji, socijalni uslovi)
 - FORMALNE INSTITUCIJE** – nastaju *saznajno* (konstitucije, zakoni, administrativni akti)
 - MEHANIZMI PRINUDE** – nastaju *saznajno* (sudstvo, policija itd)
- ZAŠTO SE INSTITUCIJE MIJENJAJU?
 - Promjena strukture relativnih cijena i promjena ideologije

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA – NORTH

- ZAŠTO SU INSTITUCIJE VAŽNE?
 - Obezbeđuju zaštitu svojinskih prava;
 - Država brine o primjeni pravila igre (institucionalni okvir);
 - Institucionalna ideologija umjesto razuma pri odlučivanju;
 - Kvalitetne institucije doprinose većem privrednom rastu.
- ZAŠTO NEEFIKASNA PRAVILA I INSTITUCIJE NASTAVLJAJU DA POSTOJE?
 - Država može preferirati neefikasne institucije ako joj to donodi monopolsku rentu;
 - Kreiranje novih institucija zahtijeva krupna ulaganja i stvara otpor interesnih grupa.

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- **KOUZOVA TEOREMA** – privatno rješenje za internalizovanje eksternih troškova
- Uslovi dobrovoljne razmjene – *privatna svojina jasno definisana i transakcioni troškovi bliski nuli*
- **Transakcioni troškovi** su troškovi korišćenja tržišnog mehanizma (*troškovi traženja informacija, troškovi vođenja pregovora, troškovi zaštite prava svojine, troškovi oportunitetnog ponašanja*)

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- Pod **pravom svojine** podrazumijeva se čitav niz normi kojima se reguliše pristup rijetkim resursima
- Tri grupe ovlašćenja: *pravo posjedovanja, pravo korišćenja i pravo raspolaganja/otuđenja*
- Jasno definisano i zaštićeno pravo svojine vodi najefikasnijem ekonomskom rješenju
- Institucija **ugovora** – determinanta transakcioni troškovi

NOVA INSTITUCIONALNA TEORIJA

- Zaseban dio institucionalne ekonomije predstavlja **ekonomija prava** (poseban pravac od 60-ih godina)
- Pravni sistem, kao i tržišni, predstavlja mehanizam koji reguliše raspodjelu ograničenih resursa
- U osnovi razvoja i funkcionisanja pravnih institucija leži ekonomska logika
- Zakon mora sniziti transakcione troškove „simulirajući“ rezultate tržišta

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

- Vodeći teoretičar ekonomskog imperijalizma
- Studije završio pod mentorstvom M. Fridmana
- Profesor na Univerzitetu u Čikagu
- Nobelova nagrada 1992. godine

Gary BECKER
(1930-2014)

„za proširenje oblasti mikroekonomske analize na širok spektar ljudskog ponašanja“

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

Objekat ekonomskog istraživanja jeste ljudsko ponašanje koje obuhvata dva osnovna elementa:

„OSKUDNI RESURSI“

„ALTERNATIVNI CILJEVI“

- Ekonomski pristup, prema Bekeru, mora ispuniti tri uslova:
 1. **Racionalno ponašanje** privrednih subjekata;
 2. **Postojanje** (mogućnost uspostavljanja) **tržišne ravnoteže**;
 3. **Stabilne preferencije** privrednih subjekata.

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

POD KOJIM USLOVIMA DVOJE PARTNERA ODLUČUJU DA STUPE U BRAK?

- U brak se ulazi prema predstavi o **koristima** i **troškovima** budućih supružnika, tj. prema njihovim očekivanjima
- Postojanje „bračnog“ tržišta koje je **Pareto efikasno** i na kojem postoji **visoka neizvjesnost**
- Visina ekonomskog dobitka – stopa zaključivanja brakova – stopa razvoda

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

DOMAĆINSTVO KAO FIRMA

- Beker uvodi novu kategoriju dobara – **OSNOVNA DOBRA**
- Osnovna dobra (*basic goods*) „proizvode“ domaćinstva na osnovu **DVA INPUTA**: VREMENA I TRŽIŠNIH DOBARA.
- **VRUJEME**, ključni resurs domaćinstva, se dijeli na **tržišni rad** i **dokolicu**
- **Puni dohodak** – dohodak koji bi domaćinstvo/pojedinac ostvari(l)o u slučaju da cjelokupno vrijeme potroši u tržišnim aktivnostima

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

DOMAĆINSTVO KAO FIRMA

- **Specijalizacija unutar domaćinstva** („igranje uloga“), kao sociokulturna kategorija, ima ekonomsko utemeljenje
- Muškarac specijalizovan za tržište – žena za domaćinstvo
- Rušenje tradicionalizma zahvaljujući „ženskoj revoluciji“ (obrazovanje, investiranje u ljudski kapital)
- Rast nadnica kod žena vodi realokaciji vremena (preferencija tržišnog rada) i promjeni komparativnih prednosti

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

EKONOMSKA TEORIJA FERTILITETA – PLANIRANJE PORODICE

Šta su djeca u „nehumanom“ svijetu ekonomske teorije?

TRAJNA POTROŠNA DOBRA svojih roditelja

- Odluka partnera da imaju djecu = investiciona odluka
- Očekivani *prinosi* vs. očekivani *troškovi*
- **Dohodak roditelja** ključna determinanta u planiranju porodice
- Hipoteza o interakciji **kvantiteta** i **kvaliteta** djece

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

EKONOMSKA TEORIJA DISKRIMINACIJE

- Diskriminatori teže većoj korisnosti nasuprot maksimizacije profita
- *Diskriminacija djeluje kao carina – povećava cijenu i smanjuje obim robe i usluga koje razmjenjuju diskriminatori i diskriminirani*
- Efekti diskriminacije za radnike i poslodavce

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

EKONOMIJA HUMANOG KAPITALA

- Investicije u obrazovanje i ljudski kapital
- Cilj – maksimizacija neto sadašnje vrijednosti budućih dohodaka
- Oportunitetni trošak ulaganja u obrazovanje
- *Specijalna* i *opšta* ulaganja u ljudski kapital

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM

EKONOMIJA KRIMINALA

- Kriminalci su racionalna bića
- Očekivane nagrade i troškovi kriminalnog ponašanja
- Veća sklonost ka riziku
- Kazne, mehanizmi prinude, legalan posao
- Teorija zavisnosti (*addiction theory*)

PROBLEM SIROMAŠTVA

- **Amartia SEN** (1933), indijski ekonomista, profesor na Harvardu i dobitnik Nobelove nagrade 1998. godine
- Važnost pravilnog korišćenja humanog kapitala
 - Kritike hipoteze racionalnosti
 - Sumnja u Pareto optimum
 - Profit dolazi u konflikt sa liberalizmom
- Nejednakost prihoda vs. ekonomska nejednakost
- „Ljudski razvoj je prvi i glavni saveznik svih siromašnih“

LITERATURA

Glišević, N., *Razvoj i osnove savremene ekonomske misli*,
Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.

1. Nova institucionalna teorija (480-492)
2. Ekonomski imperijalizam (510-530)

HVALA NA PAŽNJI

Kabinet: 309
E-mail: jocodj@gmail.com
